

SØREN OG METTE LEVER STADIG

Søren og Mette er stadig blandt de ti mest brugte ABC'er, mens pædagogikken bag Ole Bole er ved at genopstå

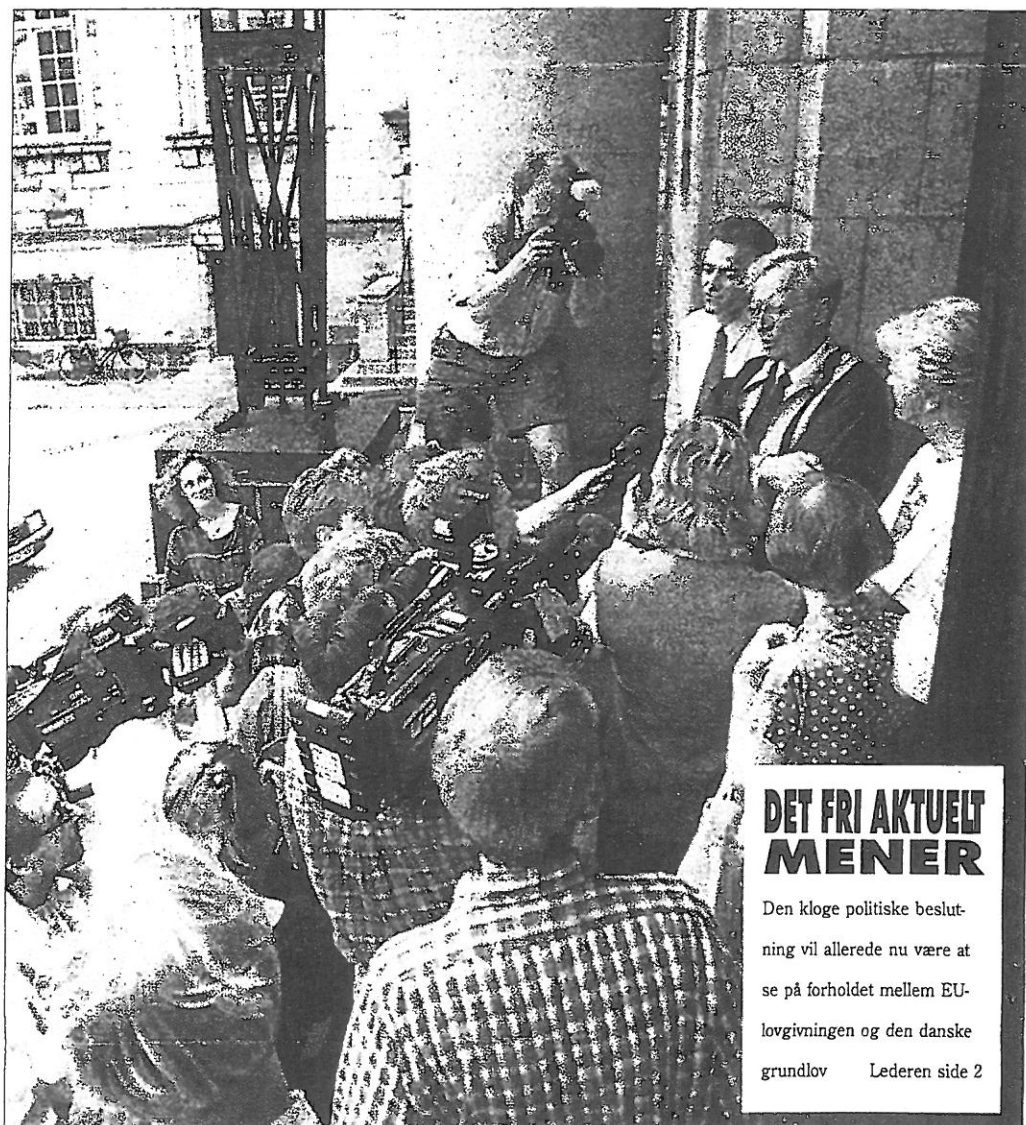
Side 12-13

Tirsdag 13. august 1996 · Nr. 187 · Uge 33 · 125. årgang · Kr. 8,75

HISTORISK DOM STÆKKER POLITIKERE

Højesteret har med en bemærkelsesværdig og enstemmig dom givet 11 almindelige danskere ret til at efterprøve, om Maastricht-traktaten er i strid med grundloven. Førende jurister mener, dommen svækker politikernes juridiske spillerum i sager om suverænitets-afgivelse til EU

Side 4-5

DET FRI AKTUELT MENER

Den kloge politiske beslutning vil allerede nu være at se på forholdet mellem EU-lovgivningen og den danske grundlov

Lederen side 2

Højesteret i en ny rolle

AF HELLE IB
OG KARL ERIK NIELSEN

Højesteret er ved at tilegne sig en ny rolle i det danske samfund.

Ekspert i forfatningsret er alle enige om, at Højesteret med sin klare dom i går til fordel for 11 helt "almindelige" danskere markerer, at der nu er kommet ekstra skarp kontrol med lovgivningen.

»Det er meget glædeligt, at Højesteret påtager sig en mere aktiv rolle som vagthund over for Folketinget,« siger jura-professor Eva Smith fra Københavns Universitet.

»Dermed får den enkelte person større mulighed for at få prøvet sine grundlovsrettigheder ved en domstol. Det er helt i tråd med, hvad borgere i lande, vi normalt sammenligner os med, allerede kan gøre i dag,« påpeger hun.

Motsat dom i 1973

Højesterets afgørelse i går er interessant, fordi retten i 1973 afsagde den stik modsatte kendelse i en næsten enslydende sag.

Den gang indklagede en invalidepensionist fra Jylland staten for grundlovsbrud, da Danmark blev medlem af EF. Højesteret afviste sagen, fordi invalidepensionisten ikke kunne dokumentere, at han personligt havde lidt overlast på grund af indtrædelsen i EF.

Med samme begrundelse afviste Østre Landsret i 1993 at prøve de 11 EU-modstanderes sag mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) for grundlovsbrud i forbindelse med underskrivelsen af Maastricht-traktaten.

Større behov

Men Højesteret gik i går imod denne vurdering og har dermed skabt ny praksis for sager, der vedrører Maastricht-traktaten og grundlovens paragraf 20. »Forklaringen kan være, at behovet for en forfat-

ningsdomstol er blevet større i nyere tid. Der er kommet mere fokus på individet og menneskerettigheder, og derfor skal borgerne også have adgang til at få prøvet, om deres grundlovsrettigheder nu også overholdes,« siger Eva Smith.

En ny epoke

Lektor i EU- og folkeret Lars Adam Rehof fra Københavns Universitet er enig. Han mener, at grundloven mere eller mindre er gået af brug i de seneste 100 år, men at Højesteret med sin dom i går har indledt en ny epoke.

»Dommen viser, at omendelsen af staten Danmark til muligvis en delstat er så væsentligt et spørgsmål for borgerne, at det kan prøves ved en domstol. Uanset om en borger kan bevise at være personlig berørt. Dermed har Højesteret signaleret, at den har et ønske om at give paragraf 20 i grundloven et reelt indhold, og det er yderst velkomment. Hvis grundloven overhovedet skal have en værdi, så kræver det, at domstolene jævnlige kontrollerer, om grundloven overholdes,« siger Lars Adam Rehof.

Glædeligt overrasket

Professor Henrik Zahle fra Københavns Universitet er glædeligt overrasket over dommen. Men han afviser, at Højesteret nu har påtaget sig rollen som egentlig forfatningsdomstol - og dermed er gået et skridt ud over sin hidtidige opgave som kontroller af forfatningen.

Højesteret er meget omhyggelig med i præmisserne for dommen at slå fast, at den nye retspraksis kun gælder den helt særlige lov om Maastricht-traktaten. Folk kan altså ikke få prøvet en sag om grundlovsbrud som følge af almindelige administrative afgørelser eller love i almindelighed,« vurderer han.

Musikeren Arne Wurgler og advokat Christian Harlang glædede sig over, at de nu kan få prøvet, om grundloven blev brudt, da Danmark skrev under på Maastricht-traktaten.

Retssag kan ende med forfatningskrise

AF KARL ERIK NIELSEN
OG SIMON ANDERSEN

Dommerne i først Østre Landsret og siden Højesteret bliver nu tvunget til at træffe en afgørelse, der kan kaste Danmark ud i en forfatningskrise af historiske dimensioner.

Folketinget og et flertal i befolkningen har bestemt, at Danmark skal være medlem af den europæiske union - nu kan en flok dommere i en landsret sende Danmark hovedkuls ud af unionen igen, hvis retten altså når frem til, at Maastricht-traktaten er grundlovsstridig.

I går var det flere steder vurderingen, at dommere næppe ville vove at afsige en sådan dom. Men omvendt var det også kun de færreste der troede på, at Højesteret overhovedet ville tillade, at en sådan sag kunne føres.

Og det skete altså.

Ekspertir tvivler

Professor i EU-ret ved Københavns Universitet, Hjalte Rasmussen, tvivlede i går stærkt på, at først Østre Landsret og siden Højesteret vil domme Maastricht-traktaten grundlovsstridig.

Det samme mener lektor Lars Adam Rehof, der er ekspert i EU- og folkeret. »Man vil sandsynligvis nå frem til, at grundloven ikke blev overtrådt. Det vil være svært at træffe den modsatte afgørelse, når både Folketinget og siden befolkningen ved en afstemning har bestemt, at Danmark skal være medlem af unionen,« siger Lars Adam Rehof.

»Den største gevinst ved, at Højesteret vurderer sagen, er, at der kommer direktiver for, hvor langt regeringen må gå i nye forhandlinger om afgivelse af suverænitet til EU. Nøjagtig som da den tyske forfatningsdomstol i 1993 satte grænser for, hvad den tyske regering kunne afgive af suverænitet efter den tyske tilslutning til Maastricht,« siger han.

»Men det største problem er, at Højesteret vurderer sagen, er, at der kommer direktiver for, hvor langt regeringen må gå i nye forhandlinger om afgivelse af suverænitet til EU. Nøjagtig som da den tyske forfatningsdomstol i 1993 satte grænser for, hvad den tyske regering kunne afgive af suverænitet efter den tyske tilslutning til Maastricht,« siger han.

»Men det største problem er, at Højesteret vurderer sagen, er, at der kommer direktiver for, hvor langt regeringen må gå i nye forhandlinger om afgivelse af suverænitet til EU. Nøjagtig som da den tyske forfatningsdomstol i 1993 satte grænser for, hvad den tyske regering kunne afgive af suverænitet efter den tyske tilslutning til Maastricht,« siger han.

Tre muligheder

Men skulle det ske - at Maastricht-traktaten bliver dømt grundlovsstridig - findes der ifølge embedsmænd og eksperter tre muligheder, hvoraf den første er den mest sandsynlige. ► Danmark må omgående

trække sig ud af unions-samarbejdet og lynhurtigt forsøge at få lavet en grundlovsændring, hvis Danmark skal blive i unionen.

► Regeringen vedtager, at Danmark bliver i unionen, mens man forsøger at få lavet en ændring af grundloven.

► Danmark udpeger de områder i Maastricht-traktaten, der udgør et problem i forhold til den danske grundlov, og beder derefter de øvrige 14 EU-medlemmer om tilladelse til, at Danmark kan stå udenfor på disse områder.

Svært at få flertal

Problemet er under alle omstændigheder, at det kan være svært at få flertal for en grundlovsændring, der i substansen kun handler om, hvorvidt Danmark skal være medlem af Den Europæiske Union.

En ændring af grundloven skal vedtages af først et folketingsflertal, derefter skal der udskrives nyvalg, og det nye folketingsflertal skal igen vedtage samme grundlovsændring i uændret form.

Endelig skal ændringen vedtages af mindst 40 procent af de stemmeberettigede ved en folkeafstemning - en folkeafstemning, der under alle omstændigheder vil komme til at handle om, hvorvidt Danmark skal være medlem af unionen eller ej.

Hvilket giver risiko - eller chance, alt efter holdning - for endnu et nej.

Ved de to folkeafstemninger om først Maastricht og senere Edinburgh-tilføjelserne var befolkningen delt i to.

Alle disse overvejelser ligger langt ude i fremtiden. En sag for først Østre Landsret og en senere appelssag ved Højesteret kan tage år.

Indviklet jura

Sagens indhold er desuden så juridisk indviklet, at det godt kan tage tid for både sagsøgerne og staten at fortolke de centrale paragraffer i grundloven og Maastricht-traktaten.

De 11 EU-modstandere, som i 1993 lagde sag an mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen, mener, at grundlovens paragraf 20 blev brudt ved Maastricht-underskrivelsen.

Danmark i udlandets fodspor

AF HENRIK THOMSEN

Med Højesterets historiske dom mandag bevægede dansk retsvesen sig et skridt nærmere en egentlig forfatningsdomstol - men vejen er fortsat lang.

I en række andre lande og stort set samtlige nye demokratier fra Sydafrika til Estland er forfatningsdomstole standardudstyr. De skal levere den ultimative garanti for, at borgernes forfatningsrettigheder ikke krænktes af underordnet lovgivning.

Personlig interesse

I Danmark yder Højesteret i princippet den samme garanti, men prøvelse af en lovs gyldighed i forhold til Grundloven er betinget af, at en borger rejser sagen og kan dokumentere en personlig retslig interesse i dens udfald.

Denne betingelse gælder fortsat, men gærsdagens Højesteretsdom dispenserer for første gang fra kravet om en personlig retslig interesse. Fordi tiltrædelsen af Maastricht-Traktaten har »indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed,« som Højesteret udtrykker det.

Men selv om denne lempelse øger adgangen til at få prøvet dansk lovgivnings medholdelighed i forhold til Grundloven, så er systemet stadig fjernet fra forfatningsdomstole som f. eks. den tyske i Karlsruhe.

Gennemgår nye love

I Tyskland kan den enkelte borger også få prøvet enkeltlove, hvis han føler, de krænkter hans grundlæggende rettigheder. Forudsat at alle andre juridiske muligheder er udtømte.

Men samtidig har den tyske og andre forfatnings-

domstole kloden rundt også til opgave at gennemgå og kontrollere ny lovgivning, hvis der er mistanke om, at den strider mod landets grundlæggende love. En sådan prøvelse er ikke betinget af, at en borger føler sig krænkede, men en forebyggelse af, at krænkelse overhovedet kan forekomme.

En sådan ekstra retsgaranti findes fortsat ikke i Danmark.

Forfatningsdomstolen i Karlsruhe har to paneler med hver otte dommere. Halvdelen valgt af Forbundsraadet og den anden halvdel af Forbundsretten. Dommerne fungerer i tolv år og kan ikke genvælges.

Estisk mellemvej

Som en krydsning af domstolssystemerne ligger Højesteret i Estland. Den er - som den danske - appellationsret og kan omgøre afgørelser fra lavere retsinstanser.

Men samtidig er den estiske Højesteret også forfatningsdomstol derved, at den kontrollerer ny lovgivning i forhold til forfatningen. Lovene bliver gennemgået af et særligt kammer med fem dommere.

Det estiske kombi-system trådte i kraft med vedtagelsen af landets demokratiske forfatning i juni 1992. Men modellen går tilbage til 1919, da Estland efter uafhængigheden dannede sin Højesteret med det russiske senat som forberedelse. Retten blev opløst ved den sovjetiske besættelse i 1940.

EU-modstandere vandt i Højesteret

AF HELLE IB OG
KARL ERIK NIELSEN

Sejrsmilene strålede i solskinet i går uden for Højesteret, da en lille gruppe danskere glædede sig over, at grundloven ikke er til for sjov. De 11 sagsøgere fra Grundlovsudvalget fik medhold i, at de kan få prøvet, om grundloven blev brudt, da Danmark tiltrådte Maastricht-traktaten.

Sagen skal nu gå om Østre Landsret og ventes at have igen i Højesteret.

»Det er nu op til domstolene at undersøge, om man har kunnet tiltræde Den Europæiske Union uden at foretage en ændring af den danske grundlov. Med afgørelsen har Højesteret brudt med sin hidtidige praksis. Borgerne har nu en ret til at få efterprøvet deres grundlovmæssige rettigheder vedrørende suverænitetssafgivelse,« sagde advokat Christian Harlang, den ene af de tre advokater, som har

ført sagen for de i alt 11 danske borgere.

»Der er givet et signal til Folketinget om, at man må tage grundloven mere alvorligt. Man kan ikke regne med, at domstolene vil holde hånden over politikere,« sagde han.

Hvor går grænsen

Sagsøgerne fra Grundlovsudvalget, der blandt andre tæller en socialrådgiver, en skibsværftsarbejder og en fisker, ønskede i går hinanden tillykke med sejren.

»Det er et spørgsmål om, hvor grænsen går for, hvad EU og Danmark kan lovgive om. Jeg personligt føler, at danske kunstnere er blevet krænkede som følge af Maastricht-traktaten, fordi der er blevet indført ting, som aldrig er blevet debatteret,« sagde musiker og sangskriver Arne Wurgler.

Bag den enstemmige Højesterets-dom, der blev afgivet af præsident Niels Pontoppidan, står ni dommere. Af præmisserne fremgår det, at tiltrædelsen af Maastricht-traktaten »in-

debærer overførsel af lovgivningskompetence inden for en række almen- og væsentlige livsområder og derfor i sig selv er af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed.«

Derfor bør en dansk borger have ret til at få sagen afprøvet ved en domstol. Dommerne lægger desuden vægt på, at sagen er så speciel, at den ikke kan sammenlignes med sædvanlige sager om prøvelse af, om en lov kolliderer med grundloven.

Begeistrede skeptikere

Dommen vakte i går begejstring særligt blandt EU-skeptikere og -modstandere.

»De fanatisk-forblændede EU-tilhængere har fået noget at tænke over. Hvis domstolene nu når frem til, at grundloven blev brudt, kan vi ikke fortsætte med at være medlem af EU på Maastricht-grundlaget,« siger den konservative unions-modstander Frank Dahlgaard, der har støttet Grundlovsudvalget.

Jens Peter Bonde, medlem af EU-parlamentet for

Junibevegelsen, roser Højesteret.

»Det er væsentligt, at Højesteret har givet sagsøgerne medhold i, at de ikke behøver at henvise til nogen konkret EU-lov for at få deres sag prøvet,« siger han.

Socialdemokratiets EU-ordfører Ove Fich afviser spekulationer i, hvad der bliver følger af Højesteretsdommen.

»Der er nogle, som misbruger dommen groft. Det er meget langt ude at tage dommen som udtryk for, hvad en domstolsafgørelse vil nå frem til,« siger Ove Fich.

Ændring af grundloven

Formand for Retsudvalget, den radikale ordfører Bjørn Elmquist, forudser, at det kan blive nødvendigt at ændre grundloven som følge af EU-sagen.

»Jeg er tilfreds med dommen. Det er yderst relevant at få en domstol til at tage stilling,« siger han.

Også SF's Aage Frandsen mener, at dommen skærper behovet for at få nedsat en grundlovskommission.

Ingen panik i Bruxelles over dom

EU-Kommissionen tager det afslappet, at Østre Landsret nu skal tage stilling til, om grundloven blev brudt, da Danmark tiltrådte Maastricht-traktaten.

»Så vidt jeg forstår, så skal der nu ske det i Danmark, som allerede er sket i flere af de andre EU-lande,« siger en talsmand for EU-Kommissionen, Paul-Joachim Kubosch.

Han henviser til, at Maastricht-traktaten for længst er blevet gransket af domstole i flere EU-medlemslande, blandt andet af den tyske forfatningsdomstol.

Samme konklusion

»Men hver gang har konklusionen været, at Maastricht-traktaten er forenelig med det enkelte lands forfatning. Der har ikke været

nogen problemer, og hvorfor skulle det gå anderledes i Danmark,« spørger Kubosch.

Langt ude at spekulere

Han siger, at »det er for langt ude« at spekulere på konsekvenserne, hvis resultatet i Danmark skulle gå hen og blive, at Maastricht-traktaten er uforenelig med grundloven.

»Ville det så være på grund af en detalje eller et væsentligt punkt,« spørger han, men understreger samtidig, at han finder det helt udradikalt, at også en dansk domstol kommer til at vurdere Maastricht-traktaten i forhold til dansk lov.

RB

Uddrag af Højesterets dom

(...) Appellerne gør til støtte for deres påstande gældende, at den suverænitetssafgivelse, som fandt sted ved Danmark's tiltrædelse af Traktaten om Den Europæiske Union (...) ikke kunne gennemføres i medfør af Grundlovens § 20, men alene ved en grundlovsændring i medfør af Grundlovens § 88. Efter appellerne opfattelse var der ikke tale om en suverænitetssafgivelse "i nærmere bestemt omfang" som krævet efter Grundlovens § 20, stk. 1.

Ved afgørelsen af, om appellerne bør have adgang til at få dette spørgsmål prøvet ved domstolene, må der lægges vægt på, at tiltrædelsen af Traktaten om Den Europæiske Union indebærer overførsel af lovgivningskompetence inden for en række almen- og væsentlige livsområder og derfor i sig selv er af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed.

Herved adskiller denne sag sig fra sædvanlige sager om prøvelse af lovens overensstemmelse med Grundloven. På grund af tiltrædelsens generelle og indgribende betydning har appellerne en væsentlig interesse i at få deres påstande prøvet.

(...) Appellerne påstand om hjemvisning af sagen til landsretten til behandling i realiteten tages derfor til følge.

Thi kendes for ret: Landsrettens dom ophæves, og sagen hjemvises til behandling i realiteten ved landsretten.

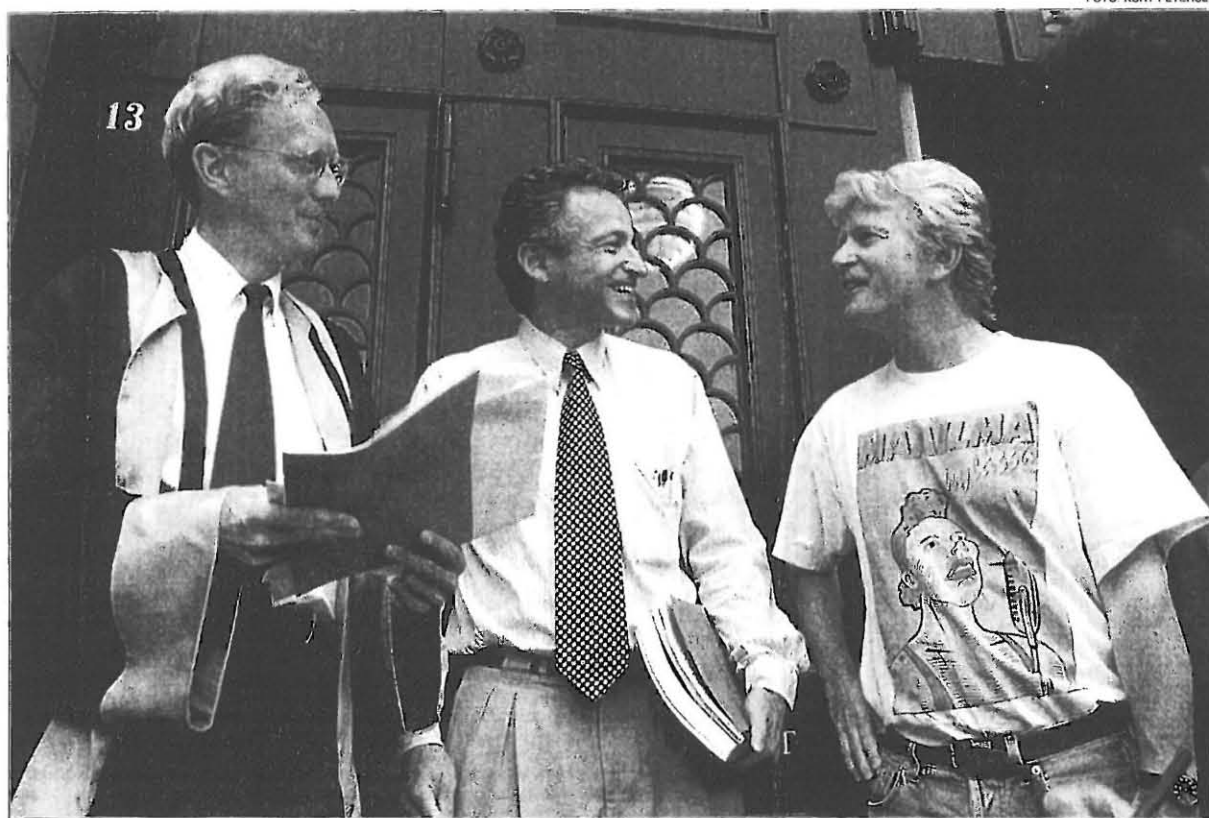
I sagsomkostninger for landsret og Højesteret skal indstævnte, statsminister Poul Nyrup Rasmussen, inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse betale 75.000 kr. til appellerne, Hanne Norup Carlsen, Ingeborg Fangel, Nicolas Fischer, Jørgen Erik Hansen, Marianne Henriksen, Ole Donbæk Jensen, Karen Marie Møller Jensen, Yvonne Petersen, Iver Reetz-Thott, Lars Ringholm og Arne Wurgler.

JP-grafik: LP

EU-sagen. Med den overraskende dom slog Højesteret ind på international kurs og bragte domstolene på niveau med Folketinget. Den pionéragtige tekstanalyse, som domstolene nu går i gang med, varsler endnu et stykke retshistorie.

Da Højesteret greb tidsånden

FOTO: KURT PETERSEN

Nicholas Fischer (i midten) og Arne Würzler (til højre) får her udlagt Højesterets tekst af deres advokat, Christian Harlang (til venstre). Højesteret har netop givet dem lov til at gå til domstolene og få prøvet, om Maastricht-traktaten strider mod Grundloven.

AF TINE EIBY

MAN kan vist roligt sige, at Højesteret tog fuser på det danske samfund forleden, da en enstemmig dom gav en fiskekone, en værftsarbejder og en musiker m. fl. lov til at gå til retten og få prøvet, om Maastricht-traktaten krænkede Grundloven.

De retslærde havde forlods gættet på diverse dissenser blandt de ni dommere, men gennemgåede regnede alle med, at sagen ville blive afvist. For hvor er vi henne, hvis en flok borgere kan gå til retten, når de ikke engang kan stille op med et konkret eksempel på en krænkelse? Sådan har holdningen traditionelt været.

Af samme grund var der heller ingen politisk virak omkring sagen, da den blev procederet i Højesteret i sidste uge. Ligesom de store medier og TV-kameraerne holdt sig væk.

Og EU-modstanderne selv – med professor Ole Krarup i spidsen – havde utvivlsomt forberedt sig på endnu en gang at skyde systemet i skoen, at menigmand da heller aldrig får en chance for at blive hørt. At retfærdigheden er en hul én, som kun er til for eliten.

Det var da også tydeligt, at de fremmede appelleranter slet ikke forstod dommen, da den blev læst op. Der var ingen umiddelbar jubel, kun lidt stille rysten på hovederne. Realiteten gik først op for dem bagefter, da de fik teksten udlagt af deres advokat, Christian Harlang, på trappen foran Højesteret.

Siden da har der til gengæld ikke været sparet på reaktionerne fra jurister og politikere. Som professor i EU-ret, Hjalte Rasmussen, udtrykker det, så har de "svinget fra begejstring til varm modtagelse", hvilket har overrasket mange.

Med andre ord: Her gik alle og troede, at vi i Danmark stadig hylder gamle Hørups ord om "intet over og intet ved siden af Folketinget". Og så viser det sig, at man kun hører positive reaktioner på den overraskende dom. Såsom "glædelig", "sympatisk", "fornuftig" og "ønskelig".

"Det er et paradigmeskifte af dimensioner", fortsætter Hjalte Rasmussen om såvel dommen som de politiske reaktioner.

For bare få år siden hed det sig i advokat- og dommerkredse, at hvis en advokat var så tåbelig at køre en sag på Grundloven, så var det nok, fordi han ikke havde en god sag.

Vi følger trenden

"Jeg ser dommen som et produkt af den trend, som har fundet sted i Europa – og også udenfor – igennem de sidste 20-30 år", siger Hjalte Rasmussen og tænker her på den støt stigende interesse for forfatningsspørgsmål, som har præget en række lande omkring os – den såkaldte konstitutionalisering.

De fleste lande i Europa har oprettet forfatningsråd eller domstole efter Anden Verdenskrig. I Frankrig tog udviklingen for alvor fart fra starten af 70'erne. I Canada i 1981, hvor landet fik sin egen selvstændige forfatning. En tilsvarende udvikling ses i Australien. Flertallet af de nye øst-demokratier har lagt stor vægt på at indføre domstolsprøvelse af forfatningsspørgsmål. Det samme gælder Sydafrika. Også debatten i Storbritannien om overhovedet at oprette en forfatning tages som udtryk for samme tendens.

Højesterets dom er udtryk for en tilsvarende konstitutionalisering af det danske demokrati – en dybt ønskelig udvikling", siger Hjalte Rasmussen.

Det samme mener professor dr. jur. Bernhard Gomard, der igennem mange år har efterlyst en mere internationalt præget domstolspraksis herhjemme. En praksis, hvor domstolene markerer sig stærkere over for Folketinget – er såkaldt retsskabende – og hvor principfasthed har mere at sige end pragmatisk para-grafrytteri.

Gomard ser dommen som et klart udtryk for, at Højesteret har taget bestik af tidsånden", som han siger. Ikke bare internationalt, men også på den hjemlige scene, hvor grundlovs-spørgsmål og menneskerettigheder er kommet i fokus på det aller seneste.

"Selv om vi her i landet ikke har en egentlig forfatningsdomstol, så synes jeg, det er naturligt, at vi tilpaser os forholdene, som de er i dag. Andre lande har en vidtgående domstolsprøvelse af love, og vi bør ikke adskille os på en negativ måde".

Tyve år senere

Tilbage i 1973 afviste Højesteret en sag, der var ganske parallel til den, som nu har fået grønt lys. En invalidepensionist fra Hjørring havde lagt sag an mod statsministeren, fordi indmeldelsen i EF efter hans opfattelse krænkede Grundlovens paragraf 20. Sagsøgeren mente, at der måtte en decideret grundlovsændring til. Påstanden blev afvist, fordi invalidepensionisten ikke selv havde en "konkret og aktuel interesse" i at få prøvet sagen i retten.

I Højesterets dom fra forleden står der ligefrem en henvisning til 1973-dommen. Højesteret skriver ganske enkelt, at der ikke er grund til at stille yderligere krav om, at sagsøgerne er konkret og aktuelt berørt, sådan som man gjorde det i 1973.

Og hvad er så forskellen mellem dengang og nu?

"Ja, tiden ændrer sig, og vi ændrer os med den. Jeg mener, at Højesteret har taget højde for, at situationen har ændret sig her i landet i de tyve år, der er gået. Og det er vel meget godt, at man følger med tiden", siger Gomard.

Lektor i statsret ved Københavns Universitet, Henning Koch, mener, at man nu burde tage skridtet fuldt ud og bringe os på omgangshøjde med omverdenen. "Vi

er i dag en larmende minoritet", som han siger. Efter hans opfattelse burde man i forbindelse med næste grundlovsrevision indføje en paragraf i Grundloven, hvor der slet og ret står, at det er Højesteret, der efterprøver, om love er i overensstemmelse med Grundloven.

Ikke fordi han mener, at der er noget forkert i, at Højesteret selv har handlet. Det er immervæk ikke første gang i Danmarkshistorien, at der sker grundlovsprøvelse. Domstolens ret til at prøve, om love strider imod Grundloven "er hjemlet ved klar og fast retspraksis", som der står i Gerners Statsforfatningslovi.

Men hvorfor ikke "gribe chancen, når den nu viser sig", siger Henning Koch, "og få orden på retstilstanden. Så kan man altid diskutere, om vi skal have en egentlig forfatningsdomstol – altså politisk udnævnt – eller om vi skal nøjes med at have en aktiv Højesteret".

Effektivt filter

Under proceduren i sidste uge advarede kammeradvokaten kraftigt imod det væld af sager, som folk vil komme stikkende med, hvis først Højesteret lukker døren op. Men sådan vil det ikke gå, mener juristerne og henviser til dommens formulering.

Her lægger Højesteret vægt på, "at tiltrædelsen af Traktaten om Den Europæiske Union indebærer overførsel af lovgivningskompetence inden for en række almenne og væsentlige livsområder og derfor i sig selv er af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed. Herved adskiller denne sag sig fra sædvanlige sager om prøvelse af loves overensstemmelse med Grundloven", står der bl. a. i dommen.

På den måde sikrer Højesteret sig "et tilstrækkeligt effektivt filter" mod fremover at skulle igennem stribevis af grundlovsprøvelser, mener professor Gomard.

"I praksis er der nok åbnet for grundlovsprøvelse af love, der angår EU og ganske få andre områder", siger han.

Lektor i offentlig ret ved Aarhus Universitet, Jens Peter Christensen, er enig i den vurdering. Han mener i øvrigt, at det er absurd, når flere folketingspolitikere – med den radikale udenrigsminister Niels Helveg Petersen i spidsen – højlydt har bekymret sig over, at grundlovsagen nu vil sætte en

midlertidig stopper for traktat-arbejdet i EU. En bekymring, som statsminister Poul Nyrup Rasmussen straks manede i jorden med ordene "det er der ingen grund til. Regeringens Europapolitik ligger fast".

"Vi har hele tiden vidst, at domstolene kan grundlovsprøve – det er der intet juridisk nyt i", siger Jens Peter Christensen. "I denne her sag er det nye, at der er lempet på søgsmålsretten". Altså adgangen til at få en sag for retten.

Ligeværdige magter

Henning Koch ser lidt anderledes på det. Efter hans mening er det rigtigt, at Højesteret gør en del ud af, at det er en sag, der adskiller sig, og at man derfor ikke kan tale om, at porten nu er åbnet på vid gab for grundlovsprøvelser.

"Men der er ikke kun tale om, at man giver lettere adgang til en proces ved retten. Man har som noget nyt åbnet for en dybtgående juridisk tekstanalyse, som får generel virkning. Og det adskiller sig meget fra den traditionelle domstolsprøvelse, hvor der er to parter og en kontrovers, og hvor retten lægger sig fast på en konkret position i sagen".

Konkret handler det om, at Grundlovens paragraf 20, der giver adgang til suverænitetsafgørelser "i nærmere bestemt omfang", skal sammenholdes med Maastricht-traktaten. Der er med andre ord lagt op til et rent tekststudie. Højesteret skriver ligefrem i dommen, at en yderligere konkretisering "ikke ville være egnet til at sikre en bedre oplysning af det spørgsmål om grænserne for anvendelsen af Grundlovens § 20, som appelleranterne har rejst".

Efter Henning Kochs opfattelse, så har Højesteret med dommen omformuleret Grundlovens paragraf 3, så den dømmende magt er blevet mere ligeværdig i forhold til Folketinget.

Den afledte statsretseks-pert Alf Ross, der igennem årtier har dannet skole på jura, så sådan på det, at Folketinget var den øverste af de tre magter, mens den dømmende og den udøvende magt blot var "fyldbyrdende" magter. Det billede holder ikke længere, mener Henning Koch.

Socialdemokratisk modstand

Professor Hjalte Rasmussen pointerer, at formodningen

stadig står ved magt. Altså formodningen om, at love ikke er i strid med Grundloven. Og først når vi ved, hvordan domstolene vil tackle den formodning, ved vi, om der for alvor er skrevet retshistorie, mener Hjalte Rasmussen.

Den såkaldte formodning baserer sig på nogle af de første grundlovsprøvelser tilbage i starten af 1920'erne – de såkaldte lens-, grundbyrde- og fæsteforhøjningssager. Her gjorde man det af med jordaristokratiets sidste selverhvervede rettigheder, og spørgsmålet blev rejst, om det ikke var i strid med Grundloven, at der ikke blev udbetalt fuld erstatning i forbindelse med deres afståelse af jorder.

I ingen af sagerne blev lovene kendt grundlovsstridige – selv om det kom meget tæt på i en enkelt sag – og Højesteret leverede den historiske formulering: "... med den Sikkerhed som maatte kræves, for at Domstolene skulde kunne tilside sætte Bestemmelserne i en paa grundlovmæssig Maade vedtaget Lov som grundlovsstridige". Hvis ikke der var

den sikkerhed til stede, ja, så ville domstolene ikke blande sig.

Tilbage i 1849 diskuterede man ivrigt, hvorvidt der skulle indføjes en paragraf om domstolens prøvelsesret, men man undlod at gøre det. Henmod slutningen af århundredet voksede den politiske modstand mod domstolens prøvelsesret – især blandt socialdemokrater, der fandt at det for alvor ville være et redskab for eliten. Og først i starten af vores århundrede blev retten indført via retspraksis.

Siden da har der kun været tale om ganske få grundlovsprøvelser – en sag om aldersgrænseloven, to sager om tilbagelevering af de islandske håndskrifter, en sag om rederiet Greendane, som blev nægtet besættelse af Grønland, og man kan vel også tale om en form for grundlovsprøvelse i gebyrsagen. I en af håndskriftsagerne fik sagsøgerne medhold på et enkelt punkt, og rederiet Greendane fik tilkendt erstatning, fordi dommerne mente, at der var tale om ekspropriation, og at

der derfor ifølge Grundloven skulde udbetales erstatning.

Pontoppidans skelnen

Lektor i offentlig ret, Jens Peter Christensen, peger på, at grundlovsagerne typisk har handlet om Grundlovens paragraf 73 om ekspropria-

tion, og spørgsmålet er derfor, om man overhovedet kan tale om en formodning, når den knytter sig så snævert til én paragraf. Efter hans opfattelse er der stor forskel på spørgsmål om ejendomsretten og så sager om de klassiske frihedsrettigheder.

Højesterets præsident, Niels Pontoppidan, foretog en tilsvarende skelnen, da Weekendavisen interviewede ham kort før sommerferien. Her understregede han, at med hensyn til ejendomsretten bør Højesteret efter hans opfattelse fortsat være tilbageholdende, fordi det i høj grad er et politisk ladet spørgsmål.

Men med hensyn til frihedsrettighederne forudså han, at "danske domstole vil (...) få en mere aktiv rolle", og at "danske dommere vil få en retsskabende funktion ud over det, vi har været vant til". Og han henviste til udviklingen internationalt og til det øgede fokus på centrale frihedsrettigheder – også herhjemme.

Den konkrete EU-sag falder uden for de to kategorier – altså ejendomsret og frihedsrettigheder – og handler snarere om forholdet mellem statsorganer, hvor domstolene typisk også vil være tilbageholdende.

"Dog kan man godt argumentere for, at paragraf 20 i Grundloven også handler om mindretalsbeskyttelse", siger Jens Peter Christensen. Så måske har den alligevel en snert af frihedsrettighed over sig.

Højesteret sendte historisk signal

Grundlov: Højesteret brød i går med årtiers retspraksis og afsagde en historisk dom, da ni enlige dommere gav 11 sagsøgere mulighed for at føre en sag om, hvorvidt grundloven blev brudt da Maastricht-traktaten blev underskrevet.

AF MIKKEL THRANE

For første gang i dansk retshistorie gav Højesteret i går elleve mænd og kvinder mulighed for at føre en sag ved domstolene om hvorvidt Folketinget har vedtaget en lov, der strider mod grundloven. Afgørelsen er historisk, fordi Højesteret traditionelt har været meget tilbageholdende med at prøve, om love strider mod grundloven, og samtidig fordi det har været normal retspraksis, at sagsøgere

har skullet påvise, at de har en konkret retlig interesse i at sagen bliver ført ved domstolene.

Med Højesterets afgørelse genoptages en retssag, som har været over tre år, og som blev anlagt den 17. maj 1993 mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) i Østre Landsret. De 12 sagsøgere mente, at grundlovens paragraf 20 blev brudt, da Danmark tiltrådte Maastricht-traktaten. Østre Landsret mente ikke, at de 12 havde tilstrækkelig retlig interesse i at få sagen prøvet og afviste den derfor.

Nu har Højesteret med den historiske dom for første gang åbnet op for at grundlovens grænser testes ved domstolene.

Gennembrud

Lektor i statsret, dr. jur. Henning Koch fra Københavns Universitet kalder dommen et retshistorisk gennembrud.

Højesteret træffer en afgørelse, der bryder fundamentalt med den statsretlige teori og praksis, og Højesterets dom må hvile på en ny og selvstændig fortolkning af grundlovens paragraf 3 om magtfordeling. Højesteret har her tiltaget sig en langt mere aktiv rolle i forhold til før, hvor de i realiteten afholdt sig fra at tage stilling til om en lov var i strid med

grundloven. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at Højesteret i dommens præmisser siger, at det ikke er nødvendigt, at der foreligger en konkret sag. Og det betyder, at der bliver tale om det, man kalder abstrakt normkontrol - at domstolen går ind og prøver om en lov er i overensstemmelse med grundloven uden at have en konkret sag at tage stilling til.

Der åbnes nu adgang for, at domstole-systemet skal tage stilling til om lovtækt er i overensstemmelse med en lovtækt af højere norm (grundloven). Og det er den mest vidtgående form for kontrol med lovgivningsmagten, man kan tænke sig. Derfor er det så principielt afgørende det der er sket, at man uafhængig af om der er påvist en konkret retskrænkel-

se tillader domstolene at vurdere om en tekst som udgår fra lovgivningsmagten er i overensstemmelse med grundloven,» siger Henning Koch.

Han mener ikke, at dommen umiddelbart får den følge, at der nu vil blive indbragt en lang række sager om grundlovsbrud for domstolene. Højesteret lægger nemlig i bemærkningerne til dommen meget stor vægt på, at sagen er speciel.

Aktiv rolle

»Ved afgørelsen af, om appellerterne bør have adgang til at få dette spørgsmål prøvet ved domstolene, må der lægges vægt på, at tiltrædelsen af Traktaten om Den Europæiske Union indebærer over-

førsel af lovgivningskompetence inden for en række almenne og væsentlige livsområder og derfor i sig selv er af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed. Herved adskiller denne sag sig fra sædvanlige sager om prøvelse af loves overensstemmelser med grundloven.»

Flere juridiske eksperter undrer sig ikke over den enstemmige højesteretsdom. Dels signalerede højesteretspræsident Niels Pontoppidan for nylig i Weekendavisen, at Højesteret fremover ville spille en mere aktiv rolle, dels satte han af egen drift ni dommere på retssagen.

Normalt deltager kun fem dommere i Højesteret, men sagsøgernes advokater havde bedt om at få to ekstra dommere på, fordi sagen er principiel.

Fortilfælde i Tyskland

EU-dom: Den tyske forfatningsdomstol sagde i 1993 god for Maastricht-traktaten i forhold til den tyske forfatning. Men en ny klage over tysk suverænitets-afgivelse ventes i forbindelse med afgørelsen om møntunionen i 1998.

AF OLE BANG NIELSEN

BONN

Tyskland har allerede en gang været igennem en principiel domstols-afgørelse om Maastricht-traktatens lovlighed i forhold til den tyske forfatning svarende til den sag, som Danmark nu står over for efter Højesterets overraskende afgørelse i går.

Den tyske forfatningsdomstol sagde i oktober 1993, at Maastricht-traktaten lå inden for rammerne af den tyske forfatning.

Men allerede i 1998 ventes tyske EU-skeptikere at rejse en tilsvarende sag, som kan bringe uto om Tysklands til-

træden til den europæiske møntunion.

Den tyske forfatningsdomstol i Karlsruhe afviste den 12. oktober 1993 en klage fra fire medlemmer af Europa-parlamentet for det tyske miljøparti De Grønne og den førende borgerlige tyske EU-modstander Manfred Brunner, som mente at Maastricht-traktaten om den Europæiske Union på afgørende punkter stred mod den tyske forfatning.

De otte dommere ved forfatningsdomstolens andet kammer afviste generelt klagerne og åbnede derfor for tysk ratificering af Maastricht-traktaten, som danskerne havde forkastet i ved en folkeafstemning i 1992.

Men i afgørelsen satte forfatningsdomstolen samtidig nogle grænser for, hvor meget suveræniteten en tysk regering kan afgive til EU, som kan få betydning for fremtiden.

Forfatningsdomstolen gjorde bl.a. et endeligt tysk ja til at deltage i den europæiske møntunion afhængig af, at et flertal i Forbundsdagen accepterer det, og at en europæisk møntunion skal leve op til de tyske stabilitetskrav.

Sagsøgernes advokat Christian Harlang kunne fejre afgørelsen med Nicolas Fischer og Arne Würgler, som er blandt de 12, der har anlagt EU-sagen.

Foto: Kurt Petersen

Politikere tilfredse med dommen

I kor: Politikerne i Folketinget hilser samstemmende Højesterets dom i grundlovssagen velkommen. Men størst er jubelen hos EU-modstanderne.

AF ANNE MEINICHE OG ASK ROSTRUP

Fra Enhedslisten hen over midten og til Dansk Folkeparti.

Hele vejen er der tilfredshed med, at Højesteret har besluttet at lade domstolene afgøre, om grundloven blev brudt, da statsminister Poul Nyrup Rasmussen underskrev Maastricht-traktaten i 1993.

I junibevægelsen og i Folkebevægelsen mod EF-Unionen tages det som en stor sejr, at sagen overhovedet når frem til domstolene - uanset hvordan udfaldet af sagen til sidst bliver. Og begge bevægelser lægger vægt på, at borgere i fremtiden får lettere ved at få prøvet sager om afgivelse af

selvbestemmelsesret.

Også SF's formand, Holger K. Nielsen, er glad for Højesterets afgørelse, »fordi den sætter nogle grænser for, hvad vi kan sidde og beslutte i Folketinget«. Han håber, at Højesteret vil få en mere aktiv rolle overfor Folketinget, som en instans - en slags forfatningsdomstol - der sætter sig over Folketinget.

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) nøjes med at tage Højesterets beslutning til efterretning. Men ordførerne fra de fleste af tingets øvrige

partier er ikke i tvivl om, at det er en gevinst for folkestyret, at sagen, der er anlagt af 11 sagsøgere, nu bliver underkastet domstolsbehandling.

Den konservative retsordfører, Helge Adam Møller siger, at når der er rejst tvivl i så vigtigt et spørgsmål, er det godt, at tvivlen ikke »bare vaskes væk«.

»Det kan godt være, at domstolene hidtil har været for pæne - har sagt ja hver gang Folketinget har besluttet et eller andet. Og jeg er glad for, at Højesteret med denne epoke-

gørende og rigtige dom har valgt at bruge sin kompetence og afgøre, at sagen skal prøves,» siger han.

Enhedslistens Søren Søndergaard mener, at afgørelsen bør føre til en ny debat om at indføre en demokratisk valgt forfatningsdomstol.

»For spørgsmålet er, om Højesteret er det rigtige organ til at bedømme forfatnings-spørgsmål. Det er trods alt en meget snæver og udvalgt del af befolkningen, der er dommere i Højesteret, og jeg tvivler på, om så afgørende

spørgsmål som brud på grundloven hører hjemme der,» siger han.

Formanden for Folketingets retsudvalg, Bjørn Elmquist, er til gengæld glad for, at Højesteret har påtaget sig en ny rolle.

»Det klæder Højesteret, at den nu har fået en forfatnings-vurderende rolle. Man kan jo gætte på, at det er nogle af de nyere dommere, der har ført an,» siger Bjørn Elmquist, der også er godt tilfreds med selve dommen.

Sejr for prominent EU-modstander

Den 61-årige professor, dr. jur. Ole Krarup modtog mandag en kraftig opmuntring i sin mangeårige kamp mod EU. Højesteret underkendte Østre Landsrets tidligere afgørelse om manglende retlig interesse i 12 borgers sag mod statsministeren for at have overtrådt grundloven ved at lade Danmark tiltræde Maastricht-traktaten.

Krarup er retsvidenskabsman-

den, der gang på gang af Justitsministeriet har fået lov til at optræde som advokat - nemlig i sager, som han brændte for og gerne stillede sin juridiske ekspertise til rådighed for. Ved ikke at skulle leve af advokatgerningen har han så at sige kunnet kaste sin lod, når hjertet talte.

Allerede længe inden han i 1994 - for Folkebevægelsen mod EF-Unionen - blev medlem af Europa-Parlamentet var han kendt som juridisk aktør i kontroversielle sager. Ofte stillede han sig til rådighed, når socialistiske meningsfæller kom i klemme, eller når store internationale spørgsmål kunne nyde godt af hans vid og viljelyst. F.eks. optrådte han i sager om lovligheden af Christiania og om afskedigelsen af Fysioterapeutskolens leder, Inga Denver.

Men han begyndte traditionelt som advokatfuldmægtig, søgte så over i Indenrigsministeriet - for blot at måtte erkende, at han heller ikke fandt sig til rette dér. Han blev universitetsmandudvalgt og fra 1963 lektor ved Københavns Universitet. En disputats om »øvrighedsmyndigheden

grænser» - et af statsrettens grundlæggende spørgsmål - banede vej for et juridisk professorat i 1969.

Men inden da havde han været politisk aktiv i Socialistisk Folkeparti, sidenhen Venstre-socialisterne. Modsat de fleste af sine universitetkolleger har han aldrig været bange for at sige til og fra om de samfund-problemer, der optog ham. Han har selv kaldt den juridiske verden »et præsteskab, der er opbygget således, at folk ikke kan forstå det«. Krarup har sat sig for at fjerne det image, som følger med »det juridiske ritualvæsen«.

Krarup har udgivet en hel stribe bøger, der afspejler hans stærke samfundsenngagement tillige med hans juridiske sagskunds-kab. I sit senere akademiske forløb har taget disciplinen arbejdsret op - og også her både i den objektive juridiske ramme og som debattør. I et omfattende og alsidigt tilrettelagt festskrift til hans 60 års dag i 1995 blev der i alt 25 kapitler, skrevet af forskellige forfattere, givet et rigt facetteret billede af den juridiske »enfant terrible«, den utrættelige stridsdrist, der bestendig har energi til at en ny

Ole Krarup.

Foto: Bjarke Ørsted

fejle. Der er nok af modsætninger i akademikerens og socialisten Ole Krarup, som bor i villa i Helsingør og derfor er fuldt fortrolig med turen gennem whisky-bæltet, fjernt fra Fre-

dens Ark og Pusher Street i Christiania. Men der står også megen respekt om en jurist, som ikke alene tør stå frem med sine meninger, men nærmest »går planken ud« med dem.

ADVOKATEN, DER GÅR I SULET PÅ MAGTHAVERNE

Tillid til magten er livsfarligt

Af Grit Bendixen

Magthavere kan ikke vide sig sikre.

Bag advokat Christian Harlangs politisk korrekte habit lurar en stadig stigende vrede over den måde magten i dagens Danmark forvaltes på.

Det er dagen derpå. Dagen efter at Harlang i Højesteret vandt en soleklar sejr over magthaverne. Regeringen tvinges til at udlevere stribevis af hemmelige dokumenter til sagsøgerens advokater i grundlovssagen.

»Tillid til magten er livsfarlig,« er et Brandes-citat han ynder at bruge.

En tillid, som advokaten i hvert fald ikke nærer. Tværtimod har han med ihærdighed skabt sig et ry som advokaten, der gladeligt påtager sig retssager, som de etablerede magthavere lidt nedladende omtaler som kværlantsager.

»I dag er der dog en stigende forståelse for, at den slags sager skal føres. At magten skal stilles til ansvar,« siger han.

Det kan både være politikere, de tunge drenge i de store erhvervsbureauer. I dag slipper magten afsted med ting, som ikke ville være sket tidligere,« siger han, oprigtigt vred.

»Se nu justitsminister Frank Jensen. Han burde være draget til ansvar for, at Batman-røveren får uledsaget udgang fra fængslet og derefter myrder to finske betjente. Det ville man tidligere have stillet ministeren til ansvar for.«

Mens Harlang ikke er bleg for at lange ud efter enhver form for magtmisbrug, er han helt anderledes blufærdig som privat person. Han vil lige akkurat medgive, at han er vokset op på livets solside – i den rigtige nordlige omegn af København. At han i dag bor i en velvoksen Klampenborg-villa med kone og to børn. Og at han da også har bil og båd. Hvad slags det så er, kommer ikke nogen ved. Kun at bilen er grøn som væggene på hans kontor, cyklen og farven på hans slips.

Det store ædegilde

»Det giver nogle points ekstra at vokse op på livets solside. Men derfor behøver man ikke bare deltage i det store ædegilde og rage til sig. Man kan godt have en gammeldags indstilling til moral og almindelige menneskers rettigheder. Rettigheder håndhævet, hvilket kan gøres via juraen. Og selv om man vil hjælpe almindelige mennesker til at håndhæve deres rettigheder, behøver man jo ikke

Christian Harlang om de privilegeredes ansvar

gå rundt i sæk og aske.«

Så har advokaten sat den sag på plads og når lige at fyre lidt af om borgerlighedens jantelov.

Tit gør han journalistens arbejde. Stiller selv det spørgsmål, han har sat sig for at besvare, mens han kører hånden rundt i parykken.

Gode medarbejdere

Og han ser oprigtigt forbløffet ud, da han får serveret en sidebemærkning om, at rosengeranierne i vinduerne faktisk kun-

»Det giver nogle points ekstra at vokse op på livets solside. Men derfor behøver man ikke bare at deltage i det store ædegilde og rage til sig.«

ne trænge til en kærlig grøn finger.

»Jeg beskærer dem ellers to gange om året,« siger han lidt undrende.

Siden han som 28-årig etablerede sig som selvstændig advokat med et godt øje til magtens udøvere, har han ført et halvt hundrede sager af slagsen. Nogle er tabt – flere vundet. Sager som – og det gør han ingen hemmelighed ud af – ikke just giver klejner i kassen, men som til gengæld både er arbejdstunge og ditto krævende.

Så er det, han selv stiller spørgsmålet om, hvordan han nu klarer det hele, for straks at give svaret: At han har gode medarbejdere og endnu flere sager, som har givet smør på brødet.

»Uden en traditionel advokatvirksomhed kunne det ikke hænge sammen,« siger han.

Det siger sig selv, at en advokat med speciale i at føre den lille mands sag mod systemet ikke vil placere sig politisk. Det siger han i hvert fald selv, men indrømmer pludselig, at han er medlem af den radikale vælgerforening.

»Det har jeg det dårligt med. Den nuværende partiledelse begik et af de mest horrible overgreb, da undervisningsminister Ole Vig Jensen fik gennemført særloven om Tvind-skolerne. Det er et totalt svigt. Og et typisk eksempel på hvordan man manipulerer fundamentale rettigheder væk.«

Og derfor kører han da også sagen mod undervisningsministeren for to Tvind-skoler.

Harlangs sager

■ Advokat for unionsmodstanderne mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen i grundlovssagen.

■ Advokat for 700 tvangsforflyttede Thule-fangere mod den danske stat, med krav om generhvervelse af de gamle fangstområder.

■ Advokat for modstanderne af Ørestadsprojektet.

■ Advokat for de ansatte på Københavns Kommnehospital mod Hovedstadens Sygehusfællesskab og Borgerrepræsentationen med krav om at Kommnehospitalet fortsætter sin virksomhed. Sagen starter 18. november.

■ Advokat for to tidligere Tvind-skoler mod Undervisningsministeriet.

■ Advokat for muslimsk borger, som blev smidt ud af et AMU-Center, fordi han ville bede.

■ Advokat for direktør, som havde kaldt Den Danske Forening for racistisk.

Resultat: Det er lovligt at forbinde Den Danske Forening med ordet racisme.

■ Advokat for en række grundejere i København vedrørende lovligheden af gamle hjemfaldsservitutur.

grit

Helveg: Vi har en god sag

■ Udenrigsminister Niels Helveg Petersen ser ingen grund til bekymring – eller ærgrelse – efter Højesterets afgørelse i grundlovssagen mandag.

»Der er intet i den afgørelse, der faldt i går (mandag, red.), der rokker ved den overbevisning hos mig, at regeringen har en god sag,« siger udenrigsministeren.

Helveg Petersen afviser også, at Højesterets kendelse kan forsinke folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten, der er fastsat til 28. maj. Og han understreger, at Udenrigsministeriet vil arbejde så hurtigt og så omhyggeligt som muligt for at fremskaffe de nødvendige dokumenter og således sikre, at sagen kan afvikles i tide.

»Det er selvfølgelig et kæmpemateriale, vi taler om, vi skal jo tilbage til før 1973. Vi står altså med en arbejdskrævende opgave – men vi vil selvfølgelig kaste os ud i den med liv og lyst,« siger udenrigsministeren.

-anne

SKÆVE SAGER: »Magten skal stilles til ansvar. I dag er der en stigende forståelse for, at den slags sager skal føres,« siger Christian Harlang. Foto: Nils Meilvang

Danmarks Riges Grundlov

med kommentarer

Redigeret af Henrik Zahle

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 58ff

For det andet betyder dommen UfR 1996 1300 H (Maastricht-formalitetssdommen), at almindelige borgere under ganske særlige omstændigheder kan anerkendes som søgsmålsberettigede i grundlovssager, selv om de ikke er konkret berørt af den pågældende retstv. I Maastricht-sagen fik en række borgere således lov til at få realitetsbehandlet en påstand om, at loven om

Danmarks tiltrædelse til Maastricht-traktaten var grundlovsstridig. På baggrund af dommens præmisser er det afgørende kriterium for en afvigelse af det sædvanlige søgsmålskrav, at der er tale om en lov af *generel og indgribende betydning* for den danske befolkning i almindelighed. Der vil sandsynligvis blive stillet strenge krav til graden af hhv. generalitet og indgribende karakter, ligesom loven formentlig skal regulere almene og væsentlige livsområder. Endvidere er det en forudsætning for sagens admittering, at sagsøgeren er i stand til at sikre en forsvarlig sagsoplysning. Se for en nærmere analyse af dommens præmisser Pernille Boye Koch 2001 s. 286f.

4.4 Nyere udviklingstendenser

Det har været ivrigt diskuteret, om domstolenes prøvelse af loves grundlovs-mæssighed har undergået markante ændringer de seneste år, jf. f.eks. Claus Haagen Jensen 1999, Jens Elo Rytter 2000, Gorm Toftegaard Nielsen 2001 og Jens Peter Christensen 2003.

Særligt har det været diskuteret, hvorvidt domstolenes prøvelse er blevet mere intens, således at det ikke længere er korrekt at karakterisere den som tilbageholdende. En vurdering af dette forhold besværliggøres imidlertid af det faktum, at domspraksis stadig er forholdsvis begrænset i omfang, og at danske domspræmisser sjældent indeholder mere principielle tilkendegivelser. Det er på denne baggrund vanskeligt at konkludere noget sikkert om eventuelle udviklingstendenser. Mere retspolitisk orienterede tilkendegivelser om sandsynlig fremtidig domstolsadfærd kan ikke tillægges betydning for vurderingen, der må baseres på konkrete domme.

Det er i særlig grad de to domme vedrørende Maastricht-traktaten, Tvindommen og en række domme vedrørende fortolkning af Den Europæiske

Danmarks Riges Grundlov

med kommentarer

Redigeret af Henrik Zahle

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 85

Traditionelt har danske domstole dog udøvet prøvelsesretten med udstrakt tilbageholdenhed og dermed i vidt omfang overladt det til Folketinget at fortolke grundloven, jf. Poul Andersen 1954 s. 471, Alf Ross 1966 Bd. 1 s. 52, Max Sørensen 1969 s. 295, Henrik Zahle 2001 bd. 1 s. 74, Jens Elo Rytter 2000, s. 43ff. og 139ff. Se fra retspraksis bl.a. UfR 1921 644 H, 1956 211 H, 1976 184 H, 1987 1 H og 1994 536 H. Dele af ældre teori har med henvisning til Folketingets demokratiske mandat tilsluttet sig denne linje, jf. bl.a. Ernst Andersen 1947 s. 71f., Alf Ross 1966 Bd. I s. 188, mens man navnlig i nyere teori har argumenteret for en efter omstændighederne mere aktiv domstolsprøvelse, jf. bl.a. Poul Andersen 1954 s. 473, Peter Germer 2001 s. 190f., Henrik Zahle 1998 s. 55, Jens Elo Rytter 2000 s. 62ff. og samme 2001 s. 728 med yderligere henvisninger i fodnote 41.

I de senere år synes domstolene indstillet på at indtage en noget mere aktiv rolle over for Folketinget end tidligere, bl.a. under påvirkning fra den internationale menneskeretskontrol, jf. Jens Elo Rytter 2000 s. 66ff., Henrik Zahle 2003 bd. 3 s. 50f, Torben Melchior 2003 s. 212. Se fra retspraksis UfR 1996 1300 H, 1998 800 H og 1999 841 H – i sidstnævnte dom underkendte Højesteret for første gang nogen sinde en lov som grundlovsstridig.

'lov

Danmarks Riges Grundlov

med kommentarer

Redigeret af Henrik Zahle

Menneskerettighedskonvention, der har givet næring til opfattelsen af, at domstolenes forsigtighedsdoktrin ikke længere er gældende, jf. Claus Haagen Jensen 1999 s. 25 ff og Jens Elo Rytter 2000 s. 66.

Den første Maastricht-dom (UfR 1996 1300 H) vedrører sagens formalitet og kan ikke som sådan sige noget om domstolenes materielle prøvelse. Desuden har dommen formentlig relativt begrænset rækkevidde, jf. ovenfor. Den anden Maastricht-dom (UfR 1998 800 H) – den om sagens materie – har godt nok meget udførlige og grundige præmisser og er som sådan et særsyn i danske retspleje. Den er imidlertid ikke et udtryk for en mere intensiv prøvelse og kan derfor ikke ses som en afstandtagen til sikkerhedsdoktrinen, jf. Ole Spiermann 1998 s. 334, Jens Peter Christensen og Michael Hansen Jensen 1999 s. 228 og Jens Peter Christensen 2003 s. 21, anderledes Torben Jensen 1999 s.

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 60

Danmarks Riges Grundlov

med kommentarer

Redigeret af Henrik Zahle

For så vidt angår den *dømmende magt* har det tidligere været indgående diskuteret, om domstolene har kompetence til at prøve spørgsmål om loves grundlovmæssighed.

Det er den almindelige opfattelse, at en sådan prøvelsesret ikke kan støttes udtrykkeligt på grl. § 3. Det ligger imidlertid i teori og praksis fast, at domstolene har en prøvelsesret. Det gælder også for love om udenrigspolitiske anliggender, jf. UfR 1996 1300 H og UfR 1998 800 H.

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 85